

סמי ברדוגו

קורות חיים

סמי ברדוגו נולד בשנת 1970 במזכרת בתיה.
תולדות חיו: ברדוגו הוא בן להורים יוצאי מרוקו, אחד מארבעה ילדים. כשהיה בן 13 נפטר אביו מסרטן. למד בבית הספר התיכון בגדרה ולאחר מכן שירת בצבא בהנדסה קרבית ברמת הגולן. סמי ברדוגו למד לתואר ראשון בספרות כללית ובהיסטוריה באוניברסיטה העברית שברושלים. בשנת 2004 נשלח לתכנית בין-לאומית ללימודי כתיבה באוניברסיטת אייווה שבארצות הברית. ספריו: ברדוגו כתב כמה ספרים, ובהם "ילדה שחורה" שממנו נלקח הסיפור "חיזו בטטה". פרסים: סמי ברדוגו זכה בכמה פרסים ספרותיים: פרס הסיפור הקצר של עיתון "הארץ", פרס לספרי ביכורים על ספרו "ילדה שחורה" הוענק לו בשנת 1999 מטעם משרד המדע, התרבות והספורט, בשנת 2006 זכה בפרס ראש הממשלה ובשנת 2007 זכה בפרס ניומן מטעם אוניברסיטת בר-אילן.

חיזו בטטה

אמי מגדלת אותי ואת אחי כבר שש-עשרה שנים. אחי בן שלוש-עשרה וחודשיים, קטן ממני כמעט בשלוש שנים. כשנולדתי קרנו עיני, כך מספרת אמא שלי. בברית המילה הן היו פקוחות לרווחה ולא הנידו עפעף. מאז החליטה אמי שכוחי בעיני, ודאגה להאכיל אותי גזר. גזר מגורד, גזר מרוסק, מבושל, צלוי, אפוי ומיץ גזר. אחרי העבודה שלה בקופת חולים היא הולכת אל חנות הירקות שבקצה הרחוב. שם היא קונה לנו ירקות ובשר. במשך שנתיים וקצת היתה ניגשת לרוכל ואומרת לו, "חיזו לאדוארד. גזר, גזר לעיניים שלו". כשנולד אחי שמעון הוא היה בריא וגדול, הרבה היה מה לתפוס אצלו, אמא אומרת תמיד. היא הבינה שחשוב להאכיל אותו היטב ובעיקר בהרבה תפוחי אדמה. כשהגיעה לחנות הירקות בקשתה היתה עכשיו כפולה, "חיזו לאדוארד, בטטה לשימון".

10 סביבנו גרות שבע משפחות שאני מכיר. אחי מכיר קצת יותר. אמא שלנו לא מכירה ולא מתעניינת באיש מלבדנו. ילדי הסביבה שלנו מכירים את המשפחה שלנו. גדלנו לטמוע אותם צועקים על אמא שלנו בשם הכינוי שלה, שקיבלה אותו ברגע שנולדנו, "חיזו בטטה, חיזו בטטה". גם המבוגרים כינו אותה כך. "חיזו בטטה, מה שלומך, איך הילדים, איך את מרגישה?" היו שואלות אותה האמהות של ילדי הסביבה שלנו. אמא לא מגיבה. ביציאותיה מהבית אל חנות הירקות היא הולכת מהר. היא קושרת מטפחת בד אל הידיות של שקיות הפלסטיק כדי שלא יכאבו לה כפות הידיים, ועושה את הדרך בחזרה הביתה. בעבודה שלה היא לא מדברת עם אף אחד ורק מנקה יסודי את מסדרונות המרפאה. את העבודה היא קבלה מיד כשהגיעה לכאן. שכנה קרובה שעבדה בהסתדרות של מועצת הפועלים סידרה לה לעבוד כל יום משש וחצי בבוקר עד שלוש אחר הצהריים. תמיד היתה רצינית שם ולא

20 רצתה שיסתכלו עליה ויחשבו שהיא אישה עצלנית. "אני לא רוצה שיידברו עלי. בטח שלא תדבר עלי דברים רעים המפקחת", היתה אומרת לנו. וככה המפקחת של אמא שלנו הפכה להיות האישה המפחידה בשביל שלושתנו. כשהגיעה לעשות ביקורת על הניקיון של אמא היתה מודיעה שבוע ימים לפני, ואז הסכמנו לבוא ולעזור לאמא שלנו. בשעה שש בערב, כשסגרו את המרפאה, הלכנו שלושתנו והתחלנו לנקות. שמעון היה מרוקן את הפחים ואת 25 המאפרות ואחר-כך עובר עם מטלית לחה, אמא ניקתה את השמשות ואת השירותים ואני טפתי את הרצפה. כשיצאנו משם נדף מאיתנו ריח חזק של ליזול ואקונומיקה. היינו מותשים אבל שמחנו שגמרנו הכל, וידענו שהביקורת של אמא תעבור בשלום. אמא שלנו למדה לחסוך בדיבורים ובהבעות פנים, וכמעט לא שמענו אותה מדברת מחוץ לבית. "בעבודה אני שומרת על עצמי, אם אין לי עם מי לדבר אני לא צריכה לדבר", אמרה תמיד, וניסתה להסביר 30 לנו שככה צריך להיות גם בבית הספר. "אתם לא תדברו סתם אל המורים שלכם, רק אם הם שואלים אתכם, אל תתחצפו, ככה לא יחשבו עליכם רע".

התרגלנו לזה. שמעון כמוה, לא מדבר הרבה. הוא אוהב לעשות ספורט של ריצה וקפיצה למרחק. בחצר הוא שם גזע עץ ומנתר מעליו, תמיד מנסה לשבור את השיאים של עצמו. אמא לפעמים רואה אותו ואומרת, "בטטה שלי תיזהר אתה תיפול", אבל הוא לא מקשיב 35 לה ורק קופץ יותר גבוה ויותר רחוק. שמעון בכלל לא בטטה, הוא ילד בריא עם שרירים מאורכים ודקים ברגליו ובידיו, כבר עכשיו אני רואה אצלו את הוורידים שמתבלטים לו לאורך הזרועות ומחפש את שלי. לי אין, ואני אומר לעצמי, אולי בקיץ הקרוב אתה תעשה ספורט כדי שתהיה קצת יותר גברי עם ורידים בולטים וצבע חום בעור, ואני מסתכל על אמא שמסתכלת על שמעון, ואיכשהו יודע שאני לא אעשה כלום. אבל אני רואה שש-שש, ככה הראייה שלי 40 טובה, ואני לא חושב שזאת ראייה חדה ובהירה שאף פעם לא מטושטשת, אלא ראייה שכמעט לא שוכחת שום דבר ומצלמת הכל ומקפיאה את הצילומים בתוך הראש שלי. כי כזה אני, זוכר תמונות מכל החיים שלי ושל שמעון ושל אמא שלנו. כל מיני תמונות, לא רק רעות, כמו למשל כשהיינו יוצאים מקופת-חולים בערב, אחרי שניקינו יסודי בשביל המפקחת, ושמעון היה נדבק לאמא ומחבק אותה, והיא היתה מחזירה לו חיוכים ומחבקת אותו בחזרה, וככה הם 45 הלכו מחובקים, ואני הייתי צוחק מאחור ומסתכל על שניהם, עד שהייתי קופץ עליהם ומנסה להפריד, אבל הם לא נתנו לי ואמרו לי ביחד, "בוא מהצד השני", והייתי מחבק את אמא שלנו מהצד השני ומרגיש גם את היד של שמעון. כמעט עד הבית הלכנו ככה, שלושה שלא מסתכלים לצדדים ולא חושבים אם מסתכלים עליהם.

אבל אני חושב שאני ושמעון תמיד הסתכלנו על אלה שרואים אותנו, בעיקר על 50 הילדים האחרים, שגרו קרוב אלינו ושהלכו איתנו לבית הספר. הרגשתי ששמעון מסתכל יותר ממני ולא אומר לי על זה כלום, רק רומז לי במילים ובחצאי משפטים שאולי לאחרים יותר טוב: "מה אתה יודע, סקייטבורד זה אחלה", "שבת על הים זה הכי טוב", "עוף עם גבינה זה טעים אידיוט", "חצר עם פרגולה כזאת מעץ זה יפה", "אמא שלו הולכת כל יום שישי בבוקר לברכה בבגד-ים משלה מה אתה חושב." כל מיני כאלה הוא אמר לי, ואני רציתי לצעוק עליו, 55 מה קורה לך תפסיק להסתכל, תתרכז בחיים שלך עם אמא שלנו ואיתי, תפסיק להסתכל

שמעון, אני העיניים שמסתכלות יא שמעון, אני חיזו! אבל לא אמרתי כלום מכל זה ורק הייתי
 סותם לו את הפה ואומר לו, "שתוק יא חתיכת בטטה." והוא לא התרגש כי ידע שהוא לא באמת
 בטטה, ושאני נראה לידו כמו לולב כפוף. "יאללה יאללה יא חיזו מטומטם, מה אתה חושב
 שאתה יודע הכל, שתוק בטטה אדוארד, יא בטטה אדי," הוא היה מחזיר לי, ולרגע הייתי
 60 מרגיש לידו הכי שמן בעולם, ונצמד לחיזו הדק שלי ומנסה להאמין שאי אפשר להחליף
 זהויות ואולי רק שמות או כינויים, שגם הם לא יכולים להשתנות כי הם בתוכנו מרגע שנולדנו
 ומרגע שאמא שלנו החליטה ככה, כי להחלטות של אמא היה כוח שלא יכולנו לשבור אף פעם.
 הכוח שלה היה במילים שהיא דיברה איתנו וברגעים של עצבים, שמולם עמדנו אילמים ורק
 מחכים לבצע ולעשות מה שנדרש כדי שהכל יירגע. במילים בודדות וכמעט בלי הבעות פנים,
 65 ככה היא לימדה אותנו שצריך חיסכון בחיים, שצריך לחסוך בכל, בבגדים, באוכל, בבריאות
 שלנו, בגוף הבריא של שמעון ובעיניים הרואות שלי, בחיוכים שלה אלינו ובמגעים לא
 הכרחיים. ולא הרגשנו שחסר לנו הרבה כי אמא שלנו עשתה הכל בשבילנו. אולי שמעון לא
 הרגיש ככה ובגלל זה הוא תמיד נראה לי מריר יותר, אבל אני לא התערבתי, כי כל עוד ראיתי
 אותו איתי ועם אמא, אוכל ומשחק וישן ויוצא לנקות ועושה ספורט בחצר, לא דאגתי לו ולא
 70 ניסיתי להסביר לו שאנחנו חיים בסדר. רק פעם אחת, כשישבתי על כיסא פלסטיק בחצר
 בזמן שאמא הלכה לחנות, שמעתי אותו אומר לי, "עד מתי נחיה ככה?" ואני נבהלתי כאילו
 דיבר אלי במילים שאסור לדבר בהן, כאילו הראה לי אור שאסור לראות. "מה הכוונה ככה?"
 "לא יודע, ככה, אתה יודע, עזוב." לא עניתי לו ובפנים אמרתי לעצמי, מה יש לו לאח הזה, מה
 הוא חושב בראש שלו, שישתוק כבר, למה אלוהים לא לימד אותו לשתוק קצת, למה הוא לא
 75 יודע שיש דברים שהם בוושה לחיים, שהם בוושה לעצמו ולעצמי ולאמא שלנו. לפעמים אני
 מרגיש שרק בוושה הוא עושה לי, למרות שהוא מתנהג נורמלי ומשחק עם חברים ועושה את
 הספורט שלו, ואני מסתכל עליו דרך החלונות, עוקב אחריו בריצות שלו, בצחוקים שלו עם
 חברים, ומרגיש איך אני מתכווץ מולו. איך הוא למד לחיות ככה, אני שואל את עצמי, ולא
 מוצא תשובות.

80 לפעמים אני לא יודע למי יש יותר בוושה, לי, לשמעון או לאמא שלנו. לה אני חושב אין
 בוושה כי ככה היא חיה, ככה אנחנו מכירים אותה וככה היא מכירה את עצמה. להגיד לנו כל
 הזמן חיזו תעשה את זה ובטטה אל תלך שמה זה בנשמה של שלושתנו, ואין לי צביטות בלב
 כשהיא עושה את זה גם לפני אחרים. אני חושב שגם לשמעון אין בוושה. אני רואה איך הוא
 רגיל ואדיש לכל החיים שלו. תמיד נורמלי הילד הזה, ואני רוצה לחשוב שגם אני רגיל, אבל
 85 כשאני משווה את עצמי אליו מצלצלות בתוכי סטירות לחי, ואני כבר לא יודע מה זה נורמלי.
 מה זה נורמלי, קיבינימט, בחיים שלי ושל שמעון ושל אמא שלנו. כי שמעון יודע לצעוק
 ולהתעצבן כשהוא נתקל במנהגים של אמא. כמה פעמים אמר שהוא לא חוזר יותר לבית
 הזה, וכמעט עשה לי ולאמא התקפת לב. "למה שימון אתה ככה מתנהג," אמא שאלה אותו
 כשהוא חזר. "תעזבי אותו, עושה לנו ככה איזמים, שילך שילך, מה הוא חושב, שהוא מפחיד
 90 אותנו." "סתום אדי, סתום. ואת תעזבי אותי," ענה לנו ונכנס לחדר שלו. והכל בגלל שאמא
 רגילה להכניס מתחת למיטה שלה כל מיני דברים. היא שמה שם תבניות ביצים, קצת פירות

ועוגיות שהיא אופה, עגבניות ירוקות שיהפכו לאדומות, "שמה קריר יותר", היא אומרת תמיד. אז שמעון שטף את הרצפה, ועם המגב הוא עבר מתחת למיטה שלה וניסף בלי לשים לב שת תבניות ביצים, ואמא התחילה לצעוק עליו, "תלך קיבינימט יא בטטה, תלך אני לא צריכה את 95 הניקיון שלך, עד שאתה עושה משהו אתה עושה זבל." "דאיי. דאיי. מה את שמה לי ביצים שמה, נמאס לי, איפה, אייפה שמים ביצים מתחת למיטה, תלכי קיבינימט עם הביצים שלך," הוא צעק, והוציא גם שני מלונים מתחת למיטה וניסף אותם על הרצפה ועזב את הבית ויצא. אני יצאתי אחריו למדרגות והמשכתי לצעוק עליו, "יא חתיכת זבל שימון, אתה תזכור את זה, כלום אתה לא יודע לעשות, רק צרות יא בטטה," אבל הוא כבר היה רחוק ולא שמע.

100 למחרת שכחנו שלושתנו מהכל, קמנו בבוקר ולפני שיצאנו לבית ספר אמא אמרה לנו, "היום בערב אתם הולכים לחתונה." לא יודע אם אמרה לנו את זה כדי שיהיה לנו שמח בלב בגלל כל מה שקרה אתמול, או כדי להכין אותנו לכך שאני ושמעון נלך לחתונה לבד. כבר כמה פעמים אני ושמעון הלכנו לבד לחתונות של קרובי משפחה ושל שכנים שגרים לידינו. היא לא יכולה ללכת ואנחנו יודעים את זה, אבל כל פעם מחדש אנחנו מקווים שאולי 105 היא תצטרף אלינו. ככה אני ושמעון קצת התאהבנו בללכת יחד לחתונות של אנשים. אמא תמיד מזמינה לנו מונית ספיישל מהבית עד לחתונה. היא בוחרת לנו בגדים חגיגיים ומגהצת אותם, ונותנת לי מעטפה עם כסף ואומרת, "תיתן את זה לאבא כשאתה נכנס." במונית שנינו יושבים מאחור, ובשעות בין ערביים אנחנו יוצאים מהשכונה אל מקום שאנחנו לא מכירים. שנינו מסתכלים מהחלונות ומנסים לזהות לאן נוסעים. אנחנו רוצים רק לנסוע ולא להגיע, 110 ולתת לדרך לענג אותנו, בגלל שהיא מלאה באור אדום וכתום וכחול בשמים, במכוניות על הכבישים, במנורות לילה כתומות ולבנות שנדלקות, באורות של בניינים גבוהים ונורות ניאון של כל מיני חנויות. דרך חלון המונית החיים נראים כל כך אחרים במקום שהוא לא שלנו. אף אחד כאן לא מכיר אותי ואת שמעון ואת אמא שלנו. דרך חלון המונית הערב שהופך יותר ויותר חשוך עושה אותי לפעמים עצוב, כי אני כמעט לא מכיר לילה עם הרבה אנשים

115 שמסתובבים במקומות שהם לא הבית שלנו. אז אני מסתכל על שמעון, שרק מסתכל החוצה ובטח לא חושב מה שאני חושב, ופותח את השמשה כדי שתיכנס לו רוח יותר חזקה על הפנים. ברגעים כאלה אני מרגיש שיש לי אחריות עליו, למרות שאנחנו מוגנים בתוך המונית אני פוחד עליו, יש לי פחד שאני לא אחזיר אותו הביתה לאמא. אני חושב שבנסיעות האלה אני באמת מרגיש שאני האח הגדול ששומר על הקטן, כי כשהוא מסתכל החוצה מתוך המונית 120 הוא נראה לי הכי תמים בעולם והכי עדין ויפה, קצת כמו נסיך קטן שיוצא מהמבצר שלו אל העיר הגדולה כדי שכולם יראו את הזוהר והתמימות והיופי שלו, ואני נזהר עליו שלא יקטפו לנו אותו ושלא יפצעו בפרי הטהור. רק במונית אני מרגיש ככה, כי כשאנחנו חוזרים הביתה בלילה וקמים בבוקר למחרת ללכת לבית ספר אני כבר לא מרגיש את זה ורק רואה את השמעון בטטה הרגיל, שהוא חלק מאמא שלנו וממני בתוך הבית. ואת הבית אני חושב

125 שאנחנו אוהבים יותר מכל דבר, אני שמעון ואמא לא יכולים בלעדינו, כל אחד מתחבר לפינה שלו, כל אחד אוהב אותו מהזווית שלו, אמא מהחדר שלה דרך המטבח, השירותים והמרפסת, שמעון מהספה מול הטלוויזיה שקרובה לחדר שלו, ואני מהחדר שלי משקיף על הכל ואוהב

איך שהכל נראה. כשאני מסתכל עליו, בזמן שאמא יושבת במרפסת ושמעון מול הטלוויזיה
 והכל רגוע, אין דבר שאני רוצה לשמר יותר מהרגע הזה ומהבית שלנו. זה משכיח ממני את
 130 כל מה שמתרחש בתוכו בדרך כלל. אני נצמד במבטי לזר פרחים שעל השולחן, לששת
 הכיסאות סביבו, השידה הישרה, האור שחוזר דרך התריסים שסגורים למחצה, ושלושתנו –
 שמעון, אני ואמא שלנו בתוך כל זה. ואני מתקשה להאמין שמתישו זה ישתנה.
 אבל זה השתנה לי ולשמעון ולאמא שלנו. אולי הכל התחיל כשהיא הפסיקה לעבוד.
 אישה אחת שבאה לבקר אותה כמה פעמים אמרה שהיא מפסיקה לעבוד ושהיא תקבל
 135 קיצבה בשבילנו, והיא נשארה בבית ורק ניקתה אותו ובישלה ושתלה בצלים בחצר. היא היתה
 מעירה אותנו בבוקר לבית ספר וכמעט תמיד הכינה לנו סנדוויצ'ים עם גבינה ובצל ירוק
 שקטפתי בחצר. "אין לי בריאות יותר גדולה מזה לתת לכם", היא אמרה לי פעם, "משם, מתוך
 הבצל שאני שותלת, צומחים לו הבצל הירוק שאני מכניסה לתוך הפרוסות שלכם, אין בריאות
 יותר טובה מזה." והפרוסות של הבצל עם הגבינה הלבנה היו לי טעימות, התרגלתי לטעם
 140 ולצבע של הלבן והירוק בין שתי פרוסות לחם שחור. שמעון העז כמובן להגיד שנמאס לו
 מהסנדוויצ'ים האלה, ובוקר אחד הוא קרא לי לחדר השינה של אמא ואמר לי, "אתה רואה את
 זה, נקניק סלמי תלוי פה," והצביע על גליל נקניק סלמי תלוי על קולב מאחורי כותנת הלילה
 של אמא, "פה היא שמה נקניק אדי?" שאל אותי בגיחוך, "תעזוב את זה שימון, תעזוב," אמרתי
 לו. ככה נכנסנו למסלול חיים חדש, שבו אמא שלנו נשארת בבית. אף פעם לא ידענו מה היא
 145 עושה שם לבדה כשאנחנו לא שם, אבל אלה היו שעות שממילא לא ידענו איך זה להיות בבית.
 לכל זה נוספו גם ההתעוררויות שלה באמצע הלילה. מהמיטה שלי ראיתי אור בסלון ושמעתי
 את אמא שלי מתיישבת על הספה ונאנחת. בפעם הראשונה קמתי ושאלתי אותה, "מה קרה,"
 והיא ענתה לי, "שום דבר חיזו, תלך לישון שלא תעיר את שימון," "אבל למה את קמה?" "כואב
 לי קצת, אולי תביא לי כוס מים ותלך לישון," "איפה כואב לך," "פה אני חושבת," הצמידה את
 150 כף ידה אל החזה. אחרי שהבאתי לה כוס מים חזרתי למיטה, וחיכיתי שהאור יכבה ושיהיה רק
 חושך ושקט. לא יודע כמה זמן חיכיתי עד שנרדמתי והתעוררתי בבוקר, ונזכרתי מה קרה
 בלילה, ומיד הכרחתי את עצמי לשכוח.

אני חושב שהכל השתנה ביום ראשון קיצי אחד כשחזרתי מבית הספר. נכנסתי לחצר
 הבית וראיתי את שמעון מסתובב סביב עצמו, מזיע בכל הגוף וצועק לי, "אדוארד אמא
 155 בפרדסים, היא ברוחה לשם בריצה." "מה קרה, מה זה, אתה בוכה?" שאלתי אותו, "לא יודע
 מה קרה לה, היא רצה לפרדסים." הוא פרץ בבכי. השכנה פרטן נכנסה בצעדים כבדים, היא
 התקרבה אלי ושאלה אותי בדאגה, "לאן היא הלכה, אלוהים, לפרדסים, לאן הלכה, למה
 אדוארד." שנאתי את הקול הדואג שלה, את הבעת הפנים המרחמת. "לא יודע פרטן, לא יודע,"
 ענית לי והתקרבותי לשמעון. הרגשתי חלש בכל הגוף שלי, הלב שלי אמר לי ששמעון ליד
 160 עכשיו ואני לא צריך לדאוג לו, רק על אמא שלי יכולתי לפחד עכשיו, לא היה לי מקום להכניס
 לתוכי דאגה למישהו נוסף. "מה אתה בוכה לי עכשיו, בוא איתי, ניכנס לפרדסים, תלך אתה
 לכיוון אחד ואני לכיוון אחד," צעקתי לו ומשכתי אותו אל פרדסי האשכוליות שהשתרעו מאחורי
 חצר ביתנו. צעקתי בכל הכוח, "אמא, אמא אייממא, אמאא." שמעתי את שמעון צועק, הקול

שלו היה חלש משלי ורציתי לצעוק לו שיצעק יותר חזק, הרגשתי שאני מאבד את אמא שלי,
 165 שמעתי בצעקות של שמעון שהוא מרגיש כמוני ורציתי להתחבר אליו כדי שניתן אחד לשני
 כוח להמשיך הלאה. רצתי בשבילי הפרדס, מעכתי אשכוליות רקובות שנכנסו לי לסנדלים,
 הרגליים רעדו לי אבל המשיכו לסחוב אותי. המשכתי לצעוק ולשמוע את קולי מתערבב בקול
 של שמעון ושל פרטן עד ששמעתי באוויר את פרטן קוראת, "פה היא, הנה היא." עקבתי אחרי
 הקול של פרטן עד שהגעתי. שמעון כבר היה שם והסתכל ממרחק על אמא שלנו. היא שכבה
 170 תחת אחד העצים על העלים היבשים, שמלתה היתה מופשלת עד הירכיים והיו לה כמה
 שריטות בידיים. עיניה היו פקוחות למחצה והיא מילמלה משהו לא ברור. פרטן ניסתה
 להתקרב אליה ואמרה לה, "קומי, קומי מסכנה, בואי," אבל אני הקדמתי אותה. התכופפתי
 אליה ומשכתי את השמלה לכסות את רגליה. היא הביטה בי וראיתי דמעות יבשות בעיניה.
 "בואי אמא," אמרתי לה והנחתי את כף ידי תחת ראשה לעזור לה להתרומם. "אני לא יכולה
 175 יותר," אמרה לי והתחילה להזיל דמעות בלי לבכות. "בואי אמא," הרמתי אותה למצב ישיבה.
 "אדוארד, חיזו שלי, העיניים כואבות לי." "שימון פה אמא. אמא, בואי נלך הביתה," חיזו בטטה
 ילד שלי קטן, לא יכולה יותר," "בואי אמא נלך, קומי, קומי אני עוזר לך, גם שימון פה," אמרתי
 לה, ולשמעון צעקתי, "בוא תעזור לי מהצד השני." שמעון נבהל והתכופף אלינו. החזקתי בה
 מצד ימין ושמעון משמאל. בקושי הקמנו אותה על הרגליים. היא התנדנדה בינינו והיתה לנו
 180 כבדה. ראיתי שפרטן נעלמה והתחלנו ללכת חזרה הביתה. אמא פלטה מדי פעם, "לא יכולה,"
 "קשה," "אדוארד שלי, עיניים ושימון, שימון ואדוארד." "די אמא, די, הכל בסדר עכשיו." שמעון
 שתק כל הדרך והביט על האדמה. כשהתקרבונו לחצר הבית שמענו רעש של סירנה שהלך
 והתקרב אלינו. בחצר הבית עמדה פרטן עם עוד אישה אחת ושני ילדים. שני בחורים צעירים
 בחלוקים קצרים לבנים יצאו מן האמבולנס שעמד ליד הבית. מי לעזאזל הזמין אמבולנס,
 185 רתחתי בתוכי ולא אמרתי כלום. הכנסנו את אמא הביתה. החובשים הושיבו אותה על כורסה
 ובדקו לה את הדופק. הם נגעו בה בכל מיני מקומות ושאלו אותה מה קרה. היא לא יכלה
 לענות ונתנה להם לעשות כרצונם. ראשה היה כבד וזז כמו מטוטלת מעלה ומטה. אני
 עמדתי בפתח והסתכלתי על אמא שלי משוחררת מכל מי שלידה, מאיתנו ומכל הבית הזה.
 הרגשתי שהיא מתמסרת לשני החובשים, המטפלים החדשים שלה, ואולי מוכנה להחליף
 190 אותם בנו. היה להם יתרון עלי ועל שמעון, הם ידעו עליה עכשיו יותר ממה שאנחנו ידענו עליה
 כל חיננו. הם היו נעימים ומבינים וכמו שלטו באמא שלי, למרות שהיא לא ענתה להם ראיתי
 במבטיה אהבה והתמסרות. רציתי לגשת קרוב אך לא העזתי לעמוד מול השניים. שמעון
 עמד ליד דלת חדרו והסתכל כמוני על החובשים. פרטן התרוצצה בינם לבין המטבח, נותנת
 מים לחובשים, טובלת את ידה בכוס אחרת ושוטפת את פניה של אמא, שהתנערה לרגע
 195 כאילו התעוררה מאיזה חלום, הפנים שלה רטובים והטיפות נושרות לה על השמלה. "לא
 לנגב, תשאירו ככה, שתירגע," אמרה פרטן והחובשים הסכימו איתה. שלושתם התעסקו איתה
 רבע שעה, אחר כך קמו שני החובשים ורשמו משהו על דף משלהם. הם שאלו מי פה
 מהמשפחה כי צריך חתימה. פרטן הצביעה עלי ואני התקרבתי אליהם וחתמתי את שמי.
 ראיתי שבאחת השורות כתבו "ניסיון להתאבדות." ידעתי שהם לא מפרשים נכון את כל מה

- 200 שקרה ושוב הרגשתי שאני לא יכול לעשות כלום מול המילים של הסמכות הלבנה בחלוקים. הכוח והידע שלהם היו חזקים ועשו אותי ואת אמא שלי ואת הבית ואת שמעון חלשים ושבריריים. הרגשתי שהם ההוכחה לכישלון שלנו מול החיים. פרטן ושני החובשים יצאו מהבית, ראיתי אותם יורדים במדרגות החצר וסגרתי אחריהם את הדלת. אמא נשארה יושבת ושמעון נכנס למטבח, ולרגע נרגעתי כי ראיתי שאחרי כל היום הזה, עדיין שלושתנו כאן בתוך הבית שלנו, ואף אחד לא נעלם ואולי אפשר להמשיך כרגיל.
- 205 כעבור שבועיים לקחו את אמא לבית חולים. במהלכם התקשרו אלינו וביקשו לדבר איתי והסבירו לי איפה הכי טוב לה להיות. בהתחלה לא הקשבתי למילים שלהם, כי רעד לי הלב מהמחשבה איך תהיה אמא שלי, איך יהיה איתי ועם שמעון, איך נדבר על זה עם מי שאנחנו מכירים ואיך לא נראה את אמא שלנו. לא הבנתי איך כל כך מהר הגיעו אלינו אנשים מבחוץ שיודעים על אמא שלנו ועלינו, שיודעים איך לעשות טוב לכולם למרות שבקול שלהם שמעתי רע. בשבועיים האלה אמא שלנו ישבה או שכבה ודיברה אלינו כרגיל. "חיזו תעשה את הכביסה הכחולה על ארבעים במכונה", היא אמרה לי, "בטטה תקצר את הדשא עם הדלק הירוק שבפלסטיק", היא אמרה לשמעון. היינו קשובים לה, עשינו כל דבר שביקשה ועידכנו אותה בסיומה של כל פעולה. היה לנו רע להתנהג ככה כי ידענו שזה לא רגיל. שמעון נראה מוטרד ממני ואולי קיווה שכל זה ייגמר מהר. הוא לא שאל אותי לאן לוקחים אותה. חשבת שהוא מתחיל להרגיש משוחרר, שיחרור בריא שלומד לחיות עם חולה. רציתי להגיד לו שיזרים גם לי שיחרור ובריאות. כשלקחו את אמא שלנו לבית חולים ישבתי בבית ושמעתי את שמעון בחוץ עם חברים. חשבת איך לשמור על הבית ואיך לסדר אותו כדי שייראה כמו תמיד. לא ידעתי אם מישהו יבוא ויציע לנו איך ממשיכים הלאה, חשבת שאני לא צריך מישהו
- 220 כזה כי כבר התחלתי להתרגל לאיך שאני ואיך ששמעון בלי אמא בתוך הבית. עברתי בין המטבח, הסלון וחדרי השינה, הגעתי לחדר של אמא ושמעתי את שמעון נכנס הביתה וצועק לי, "חיזו יש מכתבים שהוצאתי מהדואר." "תשים על השולחן", צעקתי לו בחזרה. שמעתי אותו נכנס למטבח ופותח את דלת המקרר. הוא זימזם משהו. שמעתי בקול שלו שהוא שמח. התכופפתי מתחת למיטה של אמא וראיתי תבנית ביצים במרכז ולידה קערת עגבניות חצי
- 225 ירוקות חצי אדומות, ראיתי את האור הכהה שמתחת למיטה והרגשתי את הקרירות הנעימה. התרוממתי ויצאתי מהחדר. חזרתי לסלון וראיתי את המכתבים ששמעון שם על השולחן, אחד מהם היה חשבון בסך מאה וחמישים שקלים על האמבולנס שהיה פה ביום של הפרדסים. קיפלתי את החשבון והנחתי אותו על השולחן. עוד קצת, אמרתי לעצמי, עוד מעט אתפנה לכל מה שסביבי. שמעון יצא מהמטבח וצעק לי, "חיזו אני יוצא לשחק", "בטטה לא מאוחר..."
- 230 להתראות, צעקתי אחריו כשהיה כבר בחוץ.